

XALQARO MOLIYA OPERATSIYALARIDA XALQARO MOLIYA INSTITUTLARI ISHTIROKINING O'ZIGA XOS JIHATLARI

Malika Alijonova

**O'zbekiston Respublikasi
Bank-moliya akademiyasi magistranti**

Xalqaro moliya operatsiyalarini boshqarishda xalqaro moliya institutlari ishtirokini o'rganish bugungi globallashtirish sharoitida nihoyatda muhimdir. Bunday o'rganish orqali mamlakatlar xalqaro moliya oqimlarini tartibga solish va barqaror rivojlanishni ta'minlash imkoniyatiga ega bo'ladi. Mazkur jarayonda yirik loyihalarni boshqarish ham muhim ahamiyatga ega. Xalqaro moliya institutlari tajribasi moliya bozorlarida yuzaga keladigan xavflarni boshqarishda katta ahamiyat kasb etadi. Ularning nazorat mexanizmlari va moliyaviy yondashuvlari iqtisodiy siyosatni shakllantirishda samarali vosita bo'lib xizmat qiladi. Shu bilan birga, xalqaro moliya institutlari mamlakatlar o'rtasida moliyaviy integratsiyani chuqurlashtiradi. Ularning ishtiroki kapital oqimlarini diversifikatsiya qilish va investitsiyalarni kengaytirishga yordam beradi. Xalqaro moliya operatsiyalarini boshqarishda ularning tajribasini o'rganish ichki moliya bozorlarini mustahkamlashga ham xizmat qiladi. Xalqaro moliya institutlari faoliyatini tahlil qilish orqali barqaror moliyaviy infratuzilmani yaratish imkoniyati ortadi. Bu esa makroiqtisodiy barqarorlikni saqlash va iqtisodiy xavflarni kamaytirishda muhim ahamiyatga ega. Ularning kreditlash, grant ajratish va texnik yordam ko'rsatish mexanizmlari rivojlanayotgan mamlakatlar uchun ayniqsa foydalidir. Shu sababli xalqaro moliya institutlari ishtirokini o'rganish mamlakat moliya siyosatini yanada puxta ishlab chiqishga yordam beradi. Bundan tashqari, moliyaviy operatsiyalarni xalqaro standartlarga mos ravishda boshqarish imkoniyatlari kengayadi.

Bugungi kunda turli mamlakatlar yirik loyihalarni amalga oshirishda xalqaro tashkilotlar va xalqaro moliya institutlari mablag'lariga tayanmoqda. Mazkur jarayon mamlakatlarga turli yirik loyihalarni amalga oshirishda arzon moliyaviy resurslar jalb qilish hamda xalqaro moliya institutlari bilan integratsiyani kuchaytirish imkonini beradi. Xususan, Osiyo taraqqiyot banki (OTB) Osiyo va Tinch okeani mintaqasi mamlakatlaridagi rivojlanish loyihalarini uzoq muddatli kreditlash bo'yicha yirik mamlakatlararo moliya institutlaridan biri hisoblanadi. Osiyo taraqqiyot bankining asosiy maqsadi Osiyo va Tinch okeani mintaqasidagi rivojlanayotgan mamlakatlarning iqtisodiy va ijtimoiy taraqqiyotiga ko'maklashishdir.

Osiyo taraqqiyot bankining faoliyati Osiyo va Tinch okean ko'rfazida yashayotgan, ayniqsa kunlik \$2 dan kam tushumga ega bo'lgan 1.9 milliardlik

aholining turmush tarzini yaxshilashga qaratilgan. Ko'p sonli muvaffaqiyatli loyihalarga qaramay ushbu hudud butun dunyoning 2/3 nochor aholisi yashaydigan hudud bo'lib qolmoqda.

Dastlab Osiyo taraqqiyot banki Jahon bankining asosan AQSh, Yaponiya va Yevropa davlatlari (ayniqsa Shimoliy va Germaniya) hukumatlari ta'siriga ega bo'lgan, hududiy nusxasi sifatida tashkil etilgan. Bank o'z qarz berish harakatlarini, millatlararo tan olingan qarzlarni Yevropa bozoriga joylashtirish orqali moliyalashtirgan. Garchi a'zo davlatlarning iqtisodiy rivojlanishi OTBning faoliyatini ham birmuncha o'zgartirgan bo'lsada, bank o'z tarixida asosan proektlar asosida, xususan infrastruktura investitsiyalari, qishloq xo'jaligi rivoji va a'zo davlatlardagi oddiy sanoatini rivojlantirish uchun qarz berish, orqali faoliyat yuritgan. Berilgan ta'rif bo'yicha bank davlat va davlat tashkilotlariga qarz beruvchi bo'lsada, u hududiy a'zo davlatlarining xususiy sektorni rivojlantirish va likvidatsiyani yaxshilash borasida ham faollik ko'rsatgan (1-rasm).

1-rasm. Osiyo taraqqiyot banki faoliyatining asosiy yo'nalishlari¹

Osiyo taraqqiyot bankiga a'zolik BMT ning iqtisodiy va ijtimoiy masalalar bo'yicha Osiyo-Tinch Okean Komissiyasi a'zolariga, shuningdek boshqa mintaqalar

¹ <https://www.adb.org/what-we-do> - Osiyo taraqqiyot bankining rasmiy sayti ma'lumotlari

rivojlangan mamlakatlari va BMT ga va uning biron bir boshqa maxsus agentliklariga a'zo mamlakatlar uchun ochiq. 17 rivojlangan mamlakat, boshqa mintaqadan AQSh, Kanada, Buyuk Britaniya va 17 g'arbiy Yevropa mamlakatini a'zolikka olgan.

Bank operatsiyalari ikki asosiy manbadan: oddiy kapital mablag'lari va maxsus mablag'lardan moliyalashtiriladi. Oddiy kapital mablag'lari Osiyo taraqqiyot bankiga a'zo mamlakatlarning kapital ulushlarini to'lashlaridan va investitsiyalardan keladigan daromad hisobiga shakllanadi. Maxsus mablag'lar a'zo rivojlangan mamlakatlar badallari, maxsus fondlar, ssudalar va investitsiyalardan daromadlar, shuningdek, Osiyo taraqqiyot banki kengashi maxsus qaroriga binoan oddiy kapital mablag'larini o'tkazish summolari ko'rinishida shakllanadi.

Xalqaro moliya operatsiyalarini boshqarishda xalqaro moliya institutlari ishtirokini o'rganishda xalqaro moliya institutlari global moliya tizimida barqarorlikni ta'minlashda yetakchi o'rin tutishi aniqlandi. Ularning kreditlash, grant ajratish va texnik yordam mexanizmlari rivojlanayotgan mamlakatlar uchun moliyaviy qo'llab-quvvatlash vositasi sifatida muhim ahamiyat kasb etadi. Shuningdek, xalqaro moliya institutlari mamlakatlar o'rtasida moliyaviy integratsiya jarayonlarini jadallashtirishda asosiy o'rinni egallaydi. Ularning ishtiroki kapital oqimlarini diversifikatsiya qilish va investitsion xavflarni kamaytirishga yordam beradi.